



Фото: Юрія Москаленка



## Присвячено Св.Димитрію Ростовському

Загальновідомо, що люди об'єднуються навколо спільної справи, важливих проблем, загального шанування історичної пам'яті та діяльності непересічних постатей. Саме зараз, коли економічні незгодженості та політичні підозри розривають Україну, духовне єднання залишається важливим аргументом протидії розбрату та невпевності.

Однією із ключових загальноукраїнських православних духовних та культурних постатей є Святитель Димитрій Ростовський (Данило Савич Гуптало). Його подвижницький шлях описаний у різних історичних джерелах, а багатогранна діяльність викликає подив, повагу, преклоніння. Він був проповідником і ігуменом у багатьох монастирях, духовником гетьмана Івана Мазепи, митрополитом Ростова Великого, а головна духовна праця «Четві Мінеї» стала основою суспільної педагогіки XVIII-XIX ст.

З ініціативи ставропігійного чоловічого монастиря Різдва Пресвятої Богородиці Глинська пустинь, Глухівського державного педагогічного університету та Державного історико-культурного заповідника у м. Глухові 3-4 жовтня 2007 р. була проведена

міжнародна науково-практична конференція, присвячена 250-річчю канонізації Димитрія Ростовського, котрий у період 1694-1697 рр. був настоятелем Глухівського Петропавлівського монастиря, де продовжував роботу над написанням «Житій святих».

У конференції взяли участь відомі історики, краєзнавці, учені, письменники, релігійні діячі з Києва, Донецька, Полтави, різних міст Сумської області.

На пленарному засіданні під головуванням єпископа Васильківського, вікарія Київської митрополії, намісника Різдва Пресвятої Богородиці Глинської пустині Луки та наукового співробітника Державного історико-культурного заповідника у м. Глухові В.В.Зайки були окреслені основні напрямки роботи по збереженню і вивченню духовно-педагогічної спадщини Св.Димитрія. Це дослідження його життєпису, проповідницької діяльності, відновлення і впорядкування місць, пов'язаних із життям і діяльністю Великого Просвітителя.

Наукове зібрання ухвалило рішення, у якому зазначена пропозиція щодо заснування ордена Св.Димитрія Ростовського «За духовне єднання України». ■

## Осінній етюд

Розсипає осінь золоту порошу  
на мої похмури і веселі дні,  
у вінки збира їх вітер – листоноша  
і вони летять в простори голосні.

Обрію не видно, лиш дерева сонні,  
і все рідше чути радісні пісні.  
Що ж це я шукаю тут, на оболоні,  
золоті підкови чи весняні дні?

Тихо йду стежками, сонними борами  
на вітри колючі, на горби круті ...  
Розстеляє осінь, наче килимами,  
по моїх слідах барвисту заметіль ...

Микола Гурець

## Календар пам'ятних дат

**1 вересня** – День знань,  
День міста, 64-річниця  
визволення Глухова від  
фашистських загарбників

**22 вересня** – День  
партизанської слави

**14 жовтня** – День  
українського козацтва

**14 (1) жовтня** – 280 років  
як у Глухові гетьманом  
Лівобережної України  
обрано Данила Апостола

**22 жовтня** – 150 років від дня  
народження П.Я.Дорошенка  
(1857-1919), визначного  
громадського і культурного  
діяча, історика, лікаря,  
уродженця с.Дорошенкове  
Ямпільського району

**Газета «Соборний майдан» продовжує знайомити читачів з листами часів Великої Вітчизняної війни, які писала зі щойно звільненого Глухова Тетяна Козачок. Вони надані до редакції Тетяною Леонідівною Болдовською (тоді – мамленька Таточка), яка зберігала їх протягом кількох десятиліть**

наверное, что я сумасшедшая.

Как на крыльях полетела я в свой театр. Всё было так торжественно и красиво. Сегодня я в первый раз танцевала новый, разученный специально к этому концерту, танец «казачок» вдвоём с одной девушкой, потом «яблочко» и массовый украинский танец. Такие чудные новые песни пели сегодня, что даже слёзы блстели на глазах, особенно когда пели песни о Днепре и Москве.

Дома тоже сегодня было много работы и суеты. По случаю дня моего рождения у нас был необыкновенный обед – суп с курицей и лапшой. Бабушка после долгого раздумья и вздохов всё же зарезала нашу старую единственную курицу, чему все мы, т.е. я, Поля и Таточка были очень рады, а

Ах, если бы я могла быть с вами, я бы тогда обоих вас жалела и всё бы делала, чтобы вы, мои бедные, хоть немножко отдохнули. Если бы было возможно, я бы уже обязательно послала тебе посылочку, необходимую для скорейшего твоего выздоровления, мамочка, но наша почта пока не принимает посылки. Деньги тоже ни послать, ни получить нельзя, т. к. денежного отдела у нас на почте ещё нет.

Милая мамочка! Я очень прошу тебя – не беспокойся о нас. Уверяю, что мы живём гораздо лучше, чем вы с Иваном Ильичём. Хотя комната у нас паршивая и неудобная, но живём в тепле, и всё необходимое для жизни есть. Сначала после случившейся бомбёжки казалось, что всё у нас погибло, а потом повытаскивали из-под

# Письма из далекого 1943-го

3/Х-43 г. Глухов.

**Шлю сердечный привет тебе, моя любимая, милая мамулечка!**

Сегодня такой счастливый день у меня, что не могу рассказать. Давно уже не была я так счастлива, прямо весь день на седьмом небе. Сейчас уже вечер, 11 часов, и я очень устала, но так хочется поговорить хоть немножко с тобой перед сном. Сегодня, мамочка, день моего рождения. Я встала раненько с хорошим настроением, потому что была под впечатлением полученных от тебя несколько дней тому назад сразу 4-х писем, потому что знала, что вечером будет торжественное заседание в театре и наш концерт, который мы готовили с большой любовью и старанием. Но это было ещё только начало моего громадного счастья. Утром была генеральная репетиция, потом мы убрали сцену и театр гирляндами ёлок с цветами, знамёнами и портретами. Потом нам выдали к празднику духи, мыло и пудру. Мыло и пудру брали все, а духи – не каждый, потому что они дорого стоят (114 руб., «Роза»). Но я взяла себе, несмотря на то, что пришлось брать в долг. Взяла потому, что это советские московские духи, потому что люблю очень духи, потому что сегодня не только день моего рождения, но и канун нашего большого праздника. Вот я и решила сделать себе подарок.

Этим закончилась первая половина дня. Самое радостное началось с 3-х часов. Я пришла домой и нашла у себя на столе сразу три письма от тебя. Я даже растерялась от радости, не знала, какое же сначала читать. Хотелось прочесть все сразу, и перечитала я их с большим волнением и радостью по несколько раз.

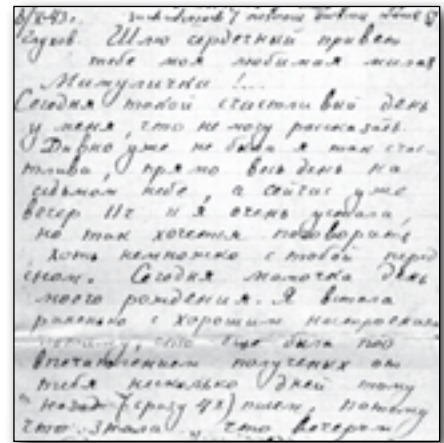
Ну разве можно желать лучшего подарка, чем эти милые, дорогие сердцу письма? Целую тебя, мамулечка, целую твои нежные чудные руки. Это они принесли мне столько счастья. А потом, спустя еще час, было сообщение по радио об освобождении нашей дорогой столицы (Киева). Я и смеялась, и плакала от радости, и, выскочив на улицу, поцеловала от чрезмерного счастья какую-то незнакомую, проходившую мимо старушку. Она даже испугалась, подумала,

особенно Тата. Она прямо, не разжёвывая, глотала мясо. Ручонки её дрожали. Наевшись вдоволь, она попросила оставить ей ещё на завтра. Уже больше, чем полгода она, бедняжка, не ела мяса. Вечером бабушка спекла пирожки. Поле на службе дали немного муки. Бабушка сама сварила дрожжи и напекла пирожков с горохом и маком, а в мак вместо сахара положила «повидло» из сахарных бураков, которое мы научились делать ещё в начале войны. Получилось всё очень вкусно, только жалко, что мало. Когда я пришла вечером из театра, мы все пили чай и вспоминали тебя, моя золотая мамулечка. Так бы хотелось передать как-нибудь вам с дядей Ваней несколько свеженьких пирожков.

Ой, сколько счастья в этом году... просто не верится. В прошлом году в этот же день, когда уже все спали, я сидела у себя в маленькой комнатке на столе и думала свою горькую думу. Передо мной стояла бутылка с водкой, рюмка и тарелочка с хлебом. Горько и холодно было на душе. Я думала о прошлой жизни, о своих друзьях, о Москве, но больше всего – о тебе, милая моя мамочка. Как мне хотелось тогда лишь одно – услышать или прочесть одно только слово, что ты жива. Но... это было невозможно. Долго я так сидела, слёзы капали на колени, а потом встала, вытерла рукой глаза, и, налив себе рюмку, произнесла тост за твоё здоровье, вспомнила Лену, Ларису с Костей, и с горечью и тревогой на сердце уснула. А теперь столько счастья сразу привалило, что можно опьянеть больше, чем от водки.

Мамочка-голубка! С тех пор, как стала получать опять твои письма, я вновь помолодела и пополнила, вновь бьёт во мне жизнь ключом. Твои письма согреют и утолят голод, утешат во всякой беде. Теперь, когда я знаю, что ты жива и опасность, угрожающая твоей жизни, миновала, я перебору все невзгоды. Только очень прошу тебя – береги своё здоровье, потому что самое дорогое в моей жизни – это Таточка и ты.

Я очень прошу тебя – обними и крепко поцелуй за меня дядю Ваню и скажи ему, что я очень благодарю его за заботу о тебе, за то, что он достаёт для тебя всё возможное, жалеет тебя.



развалин очень много всяких вещей и одежды. Сейчас в нашей большой комнате мы имеем 4 кровати (т.е. всем по одной) с подушками и одеялами. Нижняя половина нашего буфета, столовый и письменный столы, этажерка и даже большое зеркало уцелели. Зеркало теперь у нас висит над «полубуфетом». Зимние пальто и валенки также целы, т.к. заранее были уложены в мешки и сброшены в погреб вместе с чемоданами с бельём, подушками и двумя коврами. Гардероб и то, что не забрали из него, сильно пострадали. Посуда в буфете почти вся побилась, но осталось 2 чашки, 3 блюдца, несколько тарелок, ложки и ножи, а также кое-что из кухонной посуды, корыто, примус. Таточкина ванночка прогнулась и пробита осколком. Хозяйка у нас хорошая, очень добрая и отзывчивая – Женечка Бойко. Бабушка её умерла ещё в прошлом году, а Олимпиада Викторовна живёт с нами. Она разбита параличом и всё время лежит и всем нам морочит голову своими капризами.

Таточка с 4 ноября ходит в детский садик и очень довольна этим. Я тоже рада, что она не скучает и не томится больше одна дома. Детсад сейчас находится в конце Спасской улицы. Кормят детей хорошо, гораздо лучше, чем дома. К празднику сегодня им даже дали конфеты. До сих пор Таточка всякий раз видела их только во сне. Каждое утро она говорила мне, что ей снилась большая-пребольшая конфета или хлеб, присыпанный сахаром. Мечты, мечты!.. ■

**Продолжение в следующем номере**





**Анатолій  
БІЧКО**

Кандидат біологічних наук,  
доцент Глухівського  
педуніверситету

У 1961 році у південно-західній частині м. Глухова на р. Есмані була збудована гребля, в результаті чого у поймі річки утворилося Павлівське озеро площею 75 га. Його середня глибина 1,7 м, у руслі річки біля греблі – до 4,5 м.

До затоплення у нижній і верхній частинах озера були рівнинно-заплавні луки, у середній – торф'яні кар'єри, що є залишками колишнього озера, яке з часом зарос-

лук, які стали поживними речовинами для рослинності. Плесо озера скоротилося майже удвічі і залишилося у його нижній частині. У верхній та середній частинах воно вкрилося надводною рослинністю: очеретом, рогозом, сусаком, частухою, стрілолистом, жовтецем та ін., а по всьому водному дзеркалу забуяли рдести, кушир, елодея, хара, нітчасті та діатомові водорості. Крім того, вода стала «зацвітати» раніше та інтенсивніше. На поверхні з'явилася ряска: тридольна, мала, колінна. Міський пляж запустів, риба в озері (плітка, лин, карась) стала зустрічатися лише зрідка, розцвіло браконьєрство.

Тепер розглянемо Павлівське озеро як екологічну систему, проаналізуємо, як у ній відбувається колообіг речовин, як накопичується біомаса і передається по

окуні, щуки, жаби, хижі птахи. Біомаса редуцентів повинна складати близько 1,2 т.

Фактично біомаса консументів першого і другого порядків озера у декілька разів менша розрахункових, а редуцентів – більша. Це означає, що у екологічній системі Павлівського озера порушується нормальний колообіг речовин, тобто порушується правило екологічних пірамід, і як наслідок – така екосистема нестабільна. Дефіцит консументів призводить до накопичення продуцентів, які розкладаються редуцентами, збагачуючи водойму поживними речовинами для продуцентів. Це приводить до трофічної сукцесії у вигляді евтрофікації і забуртнення озера. З часом воно може перетворитися у болото, а згодом – у торфовище. Врятувати озеро можливо лише шляхом

# Деякі питання охорони Павлівського озера

ло і перетворилось у торфовище.

У східній частині озера, недалеко від греблі, був улаштований міський пляж, де купались і загорали глухівчани. В озеро запустили золотистого і сріблястого карасів, коропів та інші види риб, притаманні нашій місцевості. Температура води у водоймищі влітку на рівні 17-22°C, взимку під кригою – 3-4°C. Озеро живилося водою з річки, паводковими і дощовими водами. Есмань несла воду, забруднену мулом і біогенними елементами (30-40 кг з кожного га ріллі), бо цей район був суцільно хімізований. Паводкові води у межах міста змивали все сміття, яке було навколо озера, і весь шлак, яким посипали від ожеледиці вулиці міста. Дощові води несли з полів добрива та пестициди. Окрім того, торфовище і затоплена рослинність розкладались і замулювали дно. В результаті цього середня частина (біля зеленого господарства) озера почала заростати очеретом.

Весною 1995 р. прорвало греблю. З водою пішла риба і багато інших планктонних організмів, а більшість бентосних організмів загинула. Мул з дна озера було вирішено вивезти на поля як органічне добриво, для чого і спустили воду. Прорили три дренажні канали, земля з яких утворила вали, що згодом стали місцем гніздування багатьох водних птахів: крячок, мартинів, лисок та ін. У літній період «дно» озера заросло очеретом, рогозом, сусаком, частухою, стрілолистом, жовтецем та іншою рослинністю (висотою до 2-х метрів і масою близько 30 т/га).

У 1996 р., коли озеро заповнилось водою, рослинність почала активно розкладатися мікроорганізмами. Відчувся дефіцит кисню, вода помутніла, перейшла у стан полісапробіотності. У ній утворилося багато простих органічних і неорганічних спо-



Фото Юрія Москаленко

ланцюгам живлення, тобто, як працюють три функціональні групи організмів: продуценти, консументи та редуценти.

За нашими підрахунками, у 2002 р. біомаса продуцентів (надводні планктонні та нейстонні рослинні організми) складала близько 1200 т. Враховуючи те, що за екологічними законами в стабільній екосистемі з попереднього трофічного рівня на наступний передається близько 10 % біомаси, то біомаса консументів першого порядку (фітофагів) повинна складати близько 120 т. Це – травоядні риби, комахи, молюски, ракоподібні, водоплаваючі птахи, видри, ондатри.

Біомаса консументів другого порядку (хижаки) має складати близько 12 т. Це – личинки бабок, водні клопи, жуки-плавунці,

штучного збільшення консументів першого порядку, таких як товстолоб, білий амур, короп, карась золотистий та інших травоядних риб. Білий амур живиться очеретом, товстолоб – «м'якими» водними рослинами, короп і карась золотистий – багатодіні, недарма коропа називають «водною свинкою».

Доцільно запустити в озеро по 10-20 тис. мальків цих риб, а враховуючи те, що товстолоб і білий амур у наших водоймах не можуть розмножуватись, випуск цих мальків в озеро потрібно повторювати раз у 3-7 років. Повинна вестись боротьба з браконьєрами. Крім того, доцільно заборонити викиди сміття на береги Павлівського озера та внесення весною азотних добрив на поля у мерзлоталий ґрунт, які в значній мірі змиваються у водойми. ■

**У минулому номері газети була опублікована стаття В.М.Мажуги «Із історії Глухівського сільськогосподарського інституту», в якій розповідається про створення та діяльність вузу. Рубрика «Сторінками минулого» пропонує читачеві побачити інститут очима його сучасника. Стаття також цікава тим, що у ній подається опис нашого міста середини 30-х років ХХ ст.**

куленко, директор інституту, яскраву картину реальної дійсності й перспектив цього єдиного на Чернігівщині вищого навчального сільськогосподарського закладу.

Десять реорганізацій за 14 років свого існування – це пережите. Воно відійшло в історію. Мінливі форми ВИШу, дискусії про профіль інституту знайшли свій кінець. Із Чернігова в Глухів переїхав інститут і міцно розташувався на твердій господарській базі, здобувши достатню фінансово-економічну забезпеченість 1933 року, коли Чернігівський обком партії й особливо т.Маркітан твердо поставив питання про ГСП. Розбилися вщент побоювання мало-вірів, які пророкували неспроможність, недо-

Фінансові ресурси на навчально-лабораторне устаткування однієї лише кафедри механізації вирости на 1 січня 1934 року до 20000 крб. проти 27 крб. на 1 травня 1933 р. Здобули занедбаний, майже зруйнований радгосп Іванівка, площею 1500 га. Організували тваринницьку ферму при ньому. Це дало базу для розгортання навчально-показового господарства, забезпечувалась практика студентів, покращувались матеріально-побутові умови студентства й педагогічного персоналу. Учгосп обернувся на зразкове господарство. Весняну посівну 1934 р. організували зразково. За це голова правління ВИШів при НКЗ СРСР преміювала інститут автомашиною, а директора

# Щільний зв'язок сільськогосподарського інституту з колгоспами

Ліниво вйокає підстаркуватий візник, незграбно підганяючи батіжком свою конячку. Повільно рушиться Радянською вулицею з вокзалу до міста однокінна бричка. Попереду панорама районного центру. Будинки більші, менші, вкутані широкими молочними пасмами зимового пейзажу. Висока пожежна башта струнко поривається вгору й, ніби пильний вартувий, береже безпечність свого району. А по обидва боки вулиці засніжені дерева привітно хитають стрільчастими гілками. Поквапливо спішать люди, діловито-заклопотані, бадьорі. Білі, обважнілі памороззю, телефонні дроти перетинають зір і хвилястими лініями десь зникають у глибині міста.

Ви пожадливо вдивляєтесь у кожну подробицю нового оточення й відчуваєте у всьому лагідну простоту. Минає будинок РКП, РВК, педінституту, лікарні. Ще далі – базар, а потім раптом обертається до вас візник і делікатно проголошує: «Приїхали».

Ви із зворушливою зацікавленістю вдивляєтесь у довгий, трохи похмурий двоповерховий сірий будинок і читаєте вирізьблені на червоних табличках біля дверей входу слова: «Глухівський сільськогосподарський інститут». Мобілізувавши всю свою допитливість, ви входите до будинку й прямуєте до кабінетів дирекції.

У простих словах, наповнених змістом більшовицької наполегливості, рішучості, організаційного завзяття, розгортає тов. Ва-



▲ Учгосп Іванівка, польова практика 1939-1940 рр.

цільність і інші перешкоди. Почалась кипуча жива боротьба за розвиток, прояснили шляхи організаційної роботи. В районі ми за допомогою секретаря РКП т.Балишева усували всі перешкоди. Інститут ріс і розгортав свою активну діяльність. Ремонт, паливо, парове опалення в навчальному корпусі, в гуртожитку – це складні питання, що потрібно було розв'язати в перші ж дні. Колективно упертістю, швидкими темпами здобули приміщення для навчання й житла, впорались із ремонтом, пристосували до початку навчання все необхідне. А далі й контингент студентів почав зростати: 180 чол. 1933 року обернулось на 525 чол. 1934 року. Разом якісно зростав і професорсько-викладацький склад. Вирости лабораторії, бібліотека, робфак, а цього року курси колгоспників – «шеститисячників».

місячною зарплатою й годинником. А далі збиральна. Працювали віддано, не знаючи норм.

І тут в очах директора заблищав вогонь високого захоплення, на обличчі промайнула легенька мила посмішка, а в голосі пролунала впевненість: «Аби з комбайном, – продовжував т.Вакуленко, – Ярославецька МТС відмовилась від комбайнів, а в нашому господарстві комбайн дав прекрасні наслідки. Жодної аварії не трапилось і ми звели втрату з 18 % до 3 % і цим довели, що й на Поліссі можна застосовувати комбайн».

Нам потрібно ще багато працювати, щоб інститут цілком виконав директиву уряду й партії й забезпечив завдання – дати країні висококваліфікованих агрономів соціалістичного сільського господарства».

У кабінетах помічника директора по навчальній частині тов.Шевчука й господарчій частини тов.Бамбури живим потоком рушать люди: студенти, лектура, робітники. В цьому людському конвеєрі безліч найрізноманітніших питань, настирливих, невідкладних, актуальних.

Навчальна частина зосереджує всю увагу навколо якісних показників академічної роботи. А звідси – живі поради, безупинні піклування про обладнання кабінетів, лабораторій, активізація методів викладання, добір кадрів. Процент успішності й засвоєння програмового матеріалу високий (90,9%), але його треба піднести. Як саме, над цим безустанно думає головний інженер, керівник навчальної частини.

А господарська частина фронтально б'ється за матеріально-господарську базу.



Треба добудувати гуртожиток на 400 чоловік, реконструювати учгосп, забезпечити фінансову базу, щоб добробут студента, професора й викладача відповідав усім вимогам і сприяв би його напруженій праці в інституті. Про це дбає щохвилини госпчастина.

У цих двох відправних пунктах, мов у казані, клекоче життя. Чи в шесті ділових паперів, чи в мережаних узорах таблиць, схем, зведень, чи в живих бесідах, – в усьому діє не-



▲ Прийом державних екзаменів 1938 р.

переможне бажання організувати, мобілізувати, досягти...

Схилити гомін. Хвилями покотилися одяски вільних розмов по коридорах. Це дзвінок на лекції. Хлинула повільно молоді енергії в свої аудиторії, лабораторії, кабінети. Тиша. Педагогічний процес розпочався. Тепер заходьте до будь-якої аудиторії. Скрізь увага, уперта робота, допитливий інтерес. Знання, знання, й знання... Кожна хвилина нанизує нові дані, нові відомості з наук і кожна хвилина насичує свідомість студентів, курсантів гартованими фактами цих наук, так потрібними для нашого бурхливого соціалістичного будівництва. І постають безмежні лани колективного господарства, й на них – нові люди, колгоспники, нова техніка, нові взаємини, нові культурно-побутові потреби. А серед них – нова армія інженерів соціалістичного сільського господарства. Так в інституті куються ці командири, ростуть, зріють. У своєрідних цехах цієї фабрики радянських фахівців кращі керівники пильно доглядають доручені їм ділянки роботи. Мов на кінострічці проходять ці люди. Ось професори Коновалов, Руденко, Чудінов, Ренард, Колесніков. Ось доценти Іваній, Горячова. Ось лаборанти й викладачі. Всі вони в робочих буднях щоденної праці дають знання, поглиблюють свою науково-дослідну практику, опрацьовують наукові теми, готують перший науковий збірник своєї продукції. Одягнені в спецодяг чи без нього, заклопотані, насичені спокійною діловитістю, викладають вони оту силу знань нашій молодій радянській масі колгоспників. Ось кабінет ботаніки. Стіни промовляють великими словами класиків марксизму. Живі кутки рослин не лише оздоблюють приміщення, а й дають змогу організувати певні експериментальні справи, досліді. Долодньо розташована найскладніша апаратура й прилади радянського й закордонного виробу. В лабораторії можна проводити науково-дослідницьку роботу, що пов'язана з найскладнішою мікроскопічною технікою. Ла-

бораторія проводить цю роботу, пов'язуючись із Всесоюзним науково-дослідним інститутом коноплі з РЗВ. Вивчаються бур'яни й ведеться боротьба з ними. А найбільше тут проводиться лабораторно-практична робота, ведеться систематична консультація й планова робота з відсталими студентами.

Ось лабораторія й кабінети часткового рослинництва. Стіни завітчані пучечками сільськогосподарських злаків. Чіткі написи, етикетки пояснюють сорт рослини. В лабораторії шиплять примуси. На сковорідках гріється пісок, убиваються мікроорганізми. На столі під стіною лежать білі мішечки, наповнені пшеницею, ячменем, гречкою, просом, викою, конюшиною, люпином, коноплями. А посеред кімнати на довшому широкому столі розставлені білі миски й зроблені з цинкованої бляхи коробки, пророщувателі, що ждуть операцій. Готується цікава операція перевірки посівного матері-

алу для Ярославської МТС на весняну посівну. Буде виявлений процент проростання й засміченості насіння. Торік лабораторія проконтролювала 700 зразків, а цього року 500. Кафедра рослинництва проводить зв'язок з хатами-лабораторіями й, насамперед, з підшефним селом Студенок. Радіолекції, устаткування, консультації. А на «Іванівці» вже відведена ділянка для дослідницької роботи. Тематика роботи пов'язана з потребами сільського господарства України, Чернігівщини. Розгортаються роботи над досліддами льону, конопель, тютюну. Цього року здобути гарні наслідки плекання тютюну. 21 сорт південних тютюнів (особливо сигарних і бакунів), махорки-серебрянки своєю якістю довели, що кліматичні умови й ґрунт цілком сприяють для зростання тютюнів.

Ось лабораторії неорганічної, органічної, аналітичної й колоїдної хімії. Це ж тут за завданням різних організацій проводились фізико-хімічні досліді ґрунтів Яновського, Городянського, Менського, Глухівського, Н.-Сіверського районів. А зараз лабораторії працюють над глибоким вивченням харчових запасів у ґрунтах Лівобережного Полісся, новими способами одержання сірчаної кислоти, питанням «як можна використовувати покидьки синтетичного каучука».

Кінчаються години академічної роботи, починаються години дозвілля. Та ж людська повинь виходить із своїх берегів. Знову цокотять ритми жвавого руху, що тонуть в різноголосій масовій експресії звуків піднесеного настрою, наснаженого радісною веселою життєздатністю. Це – відпочинок. Це – зміна форм трудової діяльності. Говорять, призначають збори, наради, погоджують, читають листи, перекидаються жартівливими дотепами.

Смоляков, Горбушов, Большаков, Мороз, Арінштейн, Примаков, Максимкін, Рак, Пе-

дань, Бичихіна, Гушанська, Шмелькова, Кришталь, Сенченко, Зайківська й багато інших. Всі вони не лише навчаються й мають гарні показники успішності. Вони сполучають свою академічну роботу з громадсько-політичною роботою серед студентства й колгоспників на селі. Господарсько-політичні кампанії не обходять цих активістів. Ідуть на село, складають плани, проводять кампанії. Все це допомагає їм стати фахівцями, громадськими діячами, щільно пов'язаними з життям і його вимогами. Вже тепер вони чутливі й швидко реагують на ворожі випаді. Нещадно борються з класовими ворогами, які нишком чинять шкоду.

«Це наше щастя, що ми маємо змогу вчитися й стати агрономами», – так кажуть колгоспники-шеститисячники, які з різних кінців Чернігівщини й Харківщини приїхали вчитись. Їх аж 202! Одружені й неодружені, молоді й старші віком, але з незакінченою, а часом зовсім малою освітньою підготовкою. Вони вчатьс я і справді таки вчатьс. Відірані від рилі, від бойових господарсько-політичних робіт на селі, вони принесли до інституту здорові традиції колективізму, дисциплінованості, трудової запальної енергії.

Це справжня «піднята цілина», яка раділа б, коли у добі було б 36 годин, щоб можна було б здобути більше знань. Працюють, не відпочиваючи. Далеко за північ, у гуртожитках біля



▲ Польова практика по геодезії. Учгосп Іванівка 1939-1940 рр.

робочих столів – Чернетко, Сребродольський, Кукса, Федорик, Гринько – їх багато можна бачити, як виконують вони свої завдання. А вранці, коли за вікнами, мережаними узорами морозу, панує ще спокій, відпочинок, вони свіжі й з припливом нового бажання спішають до своїх аудиторій. Сідають і п'ють науку, мов спрагли від спеки працівники. Ловлять кожне слово лектора, сприймають, усвідомлюють. Смакують, п'ючи знання, і нема кінця їхній любові до науки...



**Олена  
ОНОПРІЄНКО**

Науковий співробітник  
Глухівського  
красназничого музею

Історичні джерела свідчать про появу українського козацтва у другій половині XV ст. на теренах так званого «Великого кордону». Зародившись на прикордонні, козацтво протягом двох століть стало вагомою військовою силою, поширило свій вплив на більшу частину українських земель і піднялося до усвідомлення відстоювання загальнонаціональних інтересів.

На початку XVII ст. зростання чисельності козацтва зумовлювалось об'єктивними чинниками: колонізацією на Подніпров'ї (як державної, так і народної), посиленням соціального гноблення, поширенням ідеї набуття «козацьких вольностей» серед широких

Петра Сагайдачного на допомогу королеви Владиславу зібралось 20-тисячне козацьке військо, яке не лише розгромило царську армію, але й допомогло урядові Речі Посполитої підписати вигідне Деулінське перемир'я. У Хотинській війні 1621 р. чисельність козацького війська досягала 40 тис. чоловік. Це був перший прецедент об'єднання сил запорожців, реєстрових і городових козаків, до чого і в майбутньому прагнули ватажки козацьких повстань.

Зростання кількості козацтва простежується вже за часів заснування Запорізької Січі. Ця тенденція утворюється з колонізацією Подніпров'я, військовими авантюрами уряду Речі Посполитої, а також у ході розгортання збройної боротьби козацтва за відстоювання прав та привілеїв. Виділяється два прошарки: старшина і рядове козацтво. Зростання авто-

період представники козацької старшини володіли переважно хуторами, невеликими ділянками орної землі та сіножатями, то в період національно-визвольних змагань масштаби їх володінь зрости. Одним із чинників була винагорода за службу через надання землі. Перед старшиною відкривалися широкі можливості одержати земельні угіддя, придбати на правах приватної власності і примножити їх за рахунок займанщини. Крім того, старшина вкладала кошти в різноманітні прибуткові підприємства – млинарство, селігроваріння, виробництво горілки, пива тощо. Право на надання рангових маєтностей спочатку було прерогативою гетьмана. Однак, уже в часи воєнного протистояння воно поширилось і на старшину. Відповідно разом із землею до володінь старшини переходило і населення, що там проживало. В

# Становлення козацького землеволодіння



соціальних верств населення, військовими авантюрами польських магнатів і уряду Речі Посполитої. Наприклад, під час походу до Молдови (1601 р.) козацьке військо нараховувало 4 тис. чоловік, а до Лівонської кампанії було залучено вже 6 тис. Активізація козацького руху простежується і під час перебування у нашому краї Лжедмитрія I. Восени 1604 р. разом із претендентом на Московську корону до Новгород-Сіверського прибуло козацьке військо чисельністю 12 тис. чоловік. З того часу народна пам'ять зберігає перекази про «дарювання» Григорія Отреп'єва в Путивлі, про поховання воїнів, які загинули у поході, про те, як місцеві жителі переховувались у ховзівському підвалі «на шпильо», рятуючись від самозванця. З цими подіями пов'язується і легенда про ховзівський скарб, «заложений на голову», який відкривається тільки раз на рік під Великдень.

Помітна мобілізація козацьких сил спостерігалась в 1617-1618 роках, коли під проводом

ритету козацтва наприкінці XVI ст. і зміна земельних відносин на Подніпров'ї призвели до погіршення стосунків між козаками і панівною верхівкою. Козацьке землеволодіння, основане, як правило, на звичаєвому праві, ставало на заваді розширенню шляхетських маєтностей. Утвердження стану українського козацтва відбулося в ході Національно-визвольної війни, коли до його рук перейшла суспільна влада. Права й привілеї козаків були підтверджені вже у Зборівському договорі від 8 серпня 1649 р. Створення полково-сотенної системи управління відкривало перед козаками широкі можливості обирати і бути обраними на земські уряди та відповідно впливати на ситуацію в регіоні. Центром політичної діяльності козацтва в той період фактично став Чигирин.

Зростаючи чисельно, козацька старшина фактично перетворилася на нову генерацію панівного класу. Процес виділення старшини серед основної маси козацтва спостерігається і в економічній сфері. Якщо в попередній

універсалі ніжинського полковника Василя Золотаренка 1662 р. прямо вказувалося: «...поглядаючи услуги от п. Марка Кимбаровича на разних службах отдаванние, даем оному на вживление село Березу, в сотне Глуховской, зачим приказуем, аби вуйт и вся громада березовская поименному Маркови Кимбаровичи, товаришу полку Нежинского належное послушенство отдавала». За записами Ханенка 1705 р. читаємо: «...есаулу артилерии Семену Карток дано во владение село Пустогород – со всеми до одного здавна прислушаючими грунтами и угодыями»; 16 лютого 1722 р.: «...выдать универсал п. Омеляновичу сотенному глуховскому писарю на владение с. Хохловку в Глуховской сотне обретаючогося».

Козацька старшина формувалася з різних соціальних верств. До неї входили представники литовського, польського, білоруського та іншого походження. Збільшення чисельності відбувалося шляхом вступу на службу на відповідну посаду, матеріального збагачення, використання родинних зв'язків, виділення із міщано-ремісничо-торгового середовища. Завдяки нагромадженню капіталу, старшина домагалася від гетьманського правління універсалів на «уряд», як правило, сотенний. Посада сотника була важливою передумовою для подальшого просування службовими сходишками.

Становлення козацької держави докорінно вплинуло на стан і місце самої старшини в суспільстві. До її рук фактично перейшла провідна роль в економічній, соціальній та політичній сферах державного життя.

Після 1654 р. козацька старшина завжди посилалась на «Березневі статті» як основу своїх прав і привілеїв. У наступних угодах (1659 р., 1665 р., 1669 р. і т.д.) вони знову декларувались, хоча на практиці дедалі більше утискувались. ■





**З архіву  
М.П. СТОЖКА  
(1923-2003)  
Кандидат  
історичних наук,  
доцент**

Закінчення

## Думи баби Одарки

**Я** вже стара, лягаю спати, й не знаю, чи прокинусь? Вийду з хати побачити, можливо, вже в останній раз, як сонечко перед своїм сходом грає. А потім віднесуть бабу Одарку і покладуть у землю біля діда, батька, матері. Всі вони лежать там під вербами. А ось щось шепоче: «Праця твоя залишиться на цім світі».

Моя бабка, як була ще молодою, вирубала ранньою весною півсотні вербових кілків і по канаві на леваді вбила в землю. Тепер росте там сорок верб. У минулому році одну зрубали, зробили з неї човендушогубку та великі ночви. Рештками піч топили, суха верба жарко горить. Тепер я дивлюсь на ті верби і думаю: «Як довго ще душа моєї баби дивитиметься крізь їх віття на землю. Прийдуть і ті, що ні вони баби моєї не знають, ні вона їх... Нехай вони поживуть під вербами. Потім – інші, і ще, і ще!..». Краю не буде тим, кому прийде черга побувати на цьому світі. І для них життя піде так, як раніше йшло.

Людина не знає, для кого працює. У Глухові жив небагатий торговець. Зібрав тисяч п'ять грошей і купив на валу півдесятини. Підговорив людей з Веригіна і став копати землю для фундаменту. Відкопали цегляну шию, а цегла

# Оповіді баби Одарки з Глухівщини

на теперішню не схожа. Хазяїн роботу припинив. Не так багато часу пройшло, як хазяїн став будувати не будинок з п'яти кімнат, а палац. З'явились у нього заводи, а землі – кінця краю не бачити. Дурні базікали, що він душу чортові продав, а розумні – що відкопав Мазепинський скарб, який ще цар Петро приїздив шукати після зради Мазепи. Так от для кого



ман золото збирав!

Мій старий вважав себе за найрозумнішого, який знає все, що є, і що після нього буде. Кожна людина просить у Бога щастя, здоров'я, благополуччя, а тільки не розуму, бо вважає, що розуму в ній більше, ніж треба.

Якось сиділа я з коханцем Павликом у садочку, ще молодою була. Травень. Ніч. Місяць. Зорі. Цвіте бузок. Любо удвох! У голові крутиться, а по всьому тілу така солодкість розливається. І розходитись пора. Треба кисле молоко в

піч ставити на сир. Чую, кличе мій свою Одарку. Свою!.. Я тихенько під тином, та в хату, а в мого Павлуся від страху ноги не йдуть, молоде-зелене, ще не поспіло зовсім, а кохатись уже ой, як такому хочеться! Став мій підходити, а Павло через стріху, та й вулицею навтікача. Мій упізнав, погнався, – не наздогнав. Казав мені, що хотів подякувати за те, що під свого бобра пустив нашу свиноматку.

Але страх куди швидше подяки! Ну хіба розумна людина гнатиметься вночі, щоб подякувати, та ще кого? Обоє тепер лежать поруч у землі, а я ще тут!

Одного разу, пам'ятаю, гусари селом проходили, днювали у нас. Всі молоді, красиві, червоні штани, дзвенять шпори! Все село тієї ночі не спало. Музика, пісні, танці. Чоловіки жінок шукають, матері – дочок, немовлята ревуть без молодих матерок, яким уже не до них. Всі ніби збожеволіли. Савка застав свою

жінку з гусаром і говорить: «Ось цього я уже й зовсім не люблю!».

Усміхнулась баба Одарка на свої 98 років і заспівала: «Ми й сиділи удвох під чинарою густою!». Очі в неї стали дивитись у загадкову далечинь, а голова тихо хиталась, ніби Одарка думала: «Так було й так буде!.. Все проходить, все минає. Одні спогади залишаються. Добре тому, в кого вони гарні...». ■

**Літературна обробка  
Миколи ГУРЦЯ  
Віктора ЗАЇКИ**

**Н**імецький учений Манфред Дімбе оприлюднив свій власний варіант розшифровки пророцтв Нострадамуса, не дивлячись на те, що у світі вже існує понад 500 версій перекладів цієї праці.

Що з нами буде? Це питання завжди цікавило людство. Відповідь на нього протягом декількох століть шукали у загадкових віршах-катренах «Центурії» знаменитого французького астролога XVI ст. Мішеля Нострадамуса. Його

люди на захочуть бути безсмертними;

2133-2173 рр. – спалахне війна між землянами та інопланетянами через невідомий вид енергії. Війна буде жорстокою і довгою;

2164 р. – частина людей переселиться під воду, змінивши себе за допомогою генної інженерії, побудує містасклепіння, матиме підводну владу. Їх наука і техніка досягнуть високого рівня

2167 р. – Сонце втратить частину своєї енергії, внаслідок чого на землі скоротиться тривалість доби і року на третину, а планети змінять свої орбіти;

2170 р. – рік початку великої посухи. Людство буде змушене переселятися на інші планети. До 3297 р. Земля опустіє.

Звичайно, пророцтвам Нострадамуса можна як сліпо вірити, так і сприймати з солідною долею іронії, бо нема

# НОСТРАДАМУС ПРО НАШЕ МАЙБУТНЄ

пророцтва охоплюють значний період – з 1555 по 3797 роки. У «Центуріях» все має свій смисл, про що і стверджує М.Дімбе – дослідник праць ясновидця. Наприклад, виявилось, що вірші складаються з 144000 знаків – число людей, котрі будуть взяті на «нову землю» та «нове небо». Нострадамус говорить про те, що люди врешті-решт переселяться за межі Сонячної системи і з 3297 р. їх на Землі не зостанеться.

Що ж, на думку дослідника, відбудеться у найближчі 200 років?

2010-2014 рр. – четверо найманих убивць знищать президентів чотирьох держав, після чого почнеться третя світова війна. За розгортанням бойових дій стоятиме бородатий мусульманин, державний діяч;

2028 р. – учені відкриють новий вид енергії, одержаної від енергоустановки, схожої на атомну станцію, внаслідок чого продукти споживання стануть безкоштовними;

2029 р. – учені схрестять рослину з твариною – сардельки і біфштекси буквально ростимуть на деревах;

2030 р. – на орбіту запустять штучне Сонце і на Землі постійно буде день;

2031 р. – буде переможена смерть, але багатьох чомусь це не задовольнить –



розвитку, але через деякий час вони будуть змушені залишити водне середовище внаслідок його зараження;

2165 р. – будуть створені машини зі штучним інтелектом;

2166 р. – виникне гібрид тварини і людини. Чорний волохатий монстр вийде з-під контролю, розмножиться і почне 500-річну війну. Перемогу отримають ті, хто створив монстра;

впевненості у тім, що учені правильно розшифрували всі «Центурії» і зрозуміли алегоричну мову великого ясновидця, котрий, до речі, точно передбачив рік, місяць, число і місце своєї смерті. Ми, особисто, до цього відносимося по-філософськи: поживемо – побачимо.

**Підготував до друку  
Володимир СОЛДАТЕНКО**

## Газета «Соборний майдан»

Засновник — Державний історико-культурний заповідник у м.Глухові  
Свідоцтво про реєстрацію № СМ 390 від 06.02.2004 р.  
Адреса редакції: м.Глухів Сумської обл., вул.Шевченка, 30,  
тел. 2-35-57

Номер підготовлено до друку у науково-дослідному відділі заповідника  
Верстка Миколи ЛАВРИНЕНКА

Газета надрукована у Глухівській міській друкарні  
м.Глухів, майдан Соборний, 5

Підписано до друку 30.10.2007 р.

Тираж — 500 примірників. Замовлення № 1052

Редакція газети «Соборний майдан» запрошує до творчого співробітництва науковців, краєзнавців, любителів старовини

## Редакційна колегія

Микола ГУРЕЦЬ – редактор  
Віктор ЗАЙКА – відповідальний секретар  
Валерій БЄЛАШОВ  
Світлана ЖУКОВА  
Юрій КОВАЛЕНКО  
Ірина МОШИК

**РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ БЕЗКОШТОВНО**